

- (๕) นางสาวร่าย พยัคฆนันท์ (ถึงแก่กรรม)
- (๖) นายบุญส่ง พึ่งสุนทร
- (๗) นางสาวละ ทราทรพิสัย

๖. นายปราโมทย์ ๑ มรณกรรม เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

หมายเหตุ

ปราโมทย์ ๑ มีชื่อเดิมว่า “บุญล้อม” ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้จัดทำบัญชีชื่อบุคคลที่เป็นชายและที่เป็นหญิง และได้มีการแนะนำให้ข้าราชการผู้ชายที่มีชื่อเดิมของตนตกไปอยู่ในบัญชีชื่อของผู้หญิงนั้น ต้องเปลี่ยนชื่อใหม่ให้เข้าอยู่ในบัญชีชื่อผู้ชาย

โดยที่ชื่อ “บุญล้อม” ตกไปอยู่ในบัญชีชื่อของผู้หญิง ฉะนั้น “บุญล้อม” จึงขอให้ข้าพเจ้าเปลี่ยนชื่อเดิมของเขาให้เป็นชื่อที่เข้าอยู่ในบัญชีชื่อของผู้ชาย ข้าพเจ้าจึงได้เลือกชื่อใหม่ให้ “บุญล้อม” ว่า “ปราโมทย์” ซึ่งแปลว่า “ความบันเทิงใจ ความปลื้มใจ”. อันมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “ปรีดี” ที่เป็นชื่อของข้าพเจ้า

ป.พ.

ตอนที่ ๒

บทความบางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์

ส่วนที่ ๑

เกี่ยวกับ ๒๔ มิถุนายน

๑. ปราโมทย์ ๑ ร่วมการอภิวัตน์เปลี่ยนการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ข้าพเจ้ารู้จักปราโมทย์ ๑ ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะที่ปราโมทย์ ๑ เป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้สอนคนหนึ่งแห่งโรงเรียนนั้น

ปราโมทย์ ๑ เป็นนักเรียนกฎหมายคนหนึ่งในบรรดานักเรียนกฎหมายอีกหลายคนที่ได้สมัครเป็นสมาชิกคณะราษฎรอุทิศตนเพื่อเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ปราโมทย์ ๑ สังกัดสายงานส่วนที่นายสงวน ตุลารักษ์ เนติบัณฑิตกับนายฉิม วีระไวทยะ เนติบัณฑิตเป็นหัวหน้า

ปราโมทย์ ๑ ได้ปฏิบัติตามวิสัยของคณะ ๑ อย่างเคร่งครัด ด้วยความเสียสละและกล้าหาญ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ปราโมทย์ ๑ ได้ปฏิบัติกรตามคำสั่งของคณะ ๑ ที่กำหนดให้สมาชิกพลเรือนในคณะร่วมกับสมาชิกที่เป็นนายทหารจำนวนหนึ่งไปคุ้มบ้านบุคคลสำคัญแห่งระบบเก่า เพื่อมิให้บุคคลสำคัญนั้น ๆ ออกมาจากบ้านซึ่งอาจจะใช้กำลังต่อต้านคณะราษฎร เมื่อคณะราษฎรได้ยึดพระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อตั้งเป็นกองบัญชาการของคณะ ๑ เสร็จแล้ว ปราโมทย์ ๑ กับสมาชิกคณะราษฎรคนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ตอนเช้าเสร็จแล้ว ก็ได้

ไปยังพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อช่วยงานธุรการของคณะฯ และปฏิบัติการอื่น ๆ ตามคำสั่งของกองบัญชาการในระหว่างเหตุการณ์ฉุกเฉิน

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น คณะราษฎรได้ตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารขึ้น ๓ นาย ประกอบด้วย

- ๑) นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า
- ๒) นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช และ
- ๓) นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ สวนไกลกังวล หัวหิน ขออัญเชิญกลับสู่พระนครเพื่อทรงเป็นกษัตริย์ต่อไปโดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดิน อนึ่งคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้ส่งนายนาวาตรีหลวงศุภชลาศัยนำเรือหลวงสุโขทัยไปยังหัวหิน เพื่อกราบบังคมทูลให้เสด็จพระราชดำเนินกลับมาพระนครโดยเรือหลวงลำนั้น

ครั้นถึงวันที่ ๒๕ มิถุนายน คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้รับโทรเลขนายนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย มีความดังต่อไปนี้

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พร้อมด้วยกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน จะเสด็จกลับจากหัวหินโดยทางรถไฟไม่มีกองทหารติดตาม ”

ดังนั้นหัวหน้าคณะราษฎรจึงสั่งให้กระทรวงการเจ้าหน้าที่ ถวายความสะดวกทุกประการ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ ได้เสด็จจากหัวหินกลับกรุงเทพฯ โดยขบวนรถไฟพิเศษวันที่ ๒๕ มิถุนายน เวลา ๑๕.๔๕ น. เสด็จลงที่สถานีรถไฟจิตรลดาวันที่ ๒๖ มิถุนายน เวลา ๐.๓๗ น. แล้วเสด็จตรงไปประทับที่วังสุโขทัย และมีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะราษฎรเข้าเฝ้าที่วังสุโขทัย เวลา ๑๑.๐๐ น. ของวันที่ ๒๖ มิถุนายนนั้น

หัวหน้าคณะราษฎรได้แต่งตั้งผู้แทนจำนวน ๗ คน ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตามพระราชกระแส

ผู้แทนคณะราษฎรได้ถวายพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวกับพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินพุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งคณะราษฎรเป็นผู้ร่างขึ้นนั้นเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทาน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินพุทธศักราช ๒๔๗๕ ณ บัดนั้น ส่วนพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวทรงรับไว้พิจารณา ๑ วัน ครั้นแล้วได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ฉะนั้นพระราชกำหนดนิรโทษกรรมฉบับนั้นและพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวจึงเป็นบทกฎหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยนั้น พระองค์ยังทรงดำรงฐานะเป็นพระมหากษัตริย์สมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งทรงมีพระอำนาจลงพระปรมาภิไธยในบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดินได้โดยลำพังพระองค์เอง คือ ไม่ต้องการมีสนองพระบรมราชโองการโดยรัฐมนตรีหรือบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องตามกฎหมาย ให้มีอำนาจเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ จึงต่างกับรัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองแผ่นดินหลายฉบับที่เป็นโทษะ

๒. ปราโมทย์ฯ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ และ พฤษสมัชชิก

โดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ จะครบวาระ ๔ ปี ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๐ จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ชุดใหม่ในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากราษฎรผู้มี

b

สิทธิออกเสียง โดยวิธีแบ่งเขต คือ ราษฎรแต่ละเขตเลือกผู้แทนราษฎรได้เพียง ๑ คน ผู้แทนราษฎรชุดนี้มีจำนวน ๕๑ คนมากกว่าชุดก่อน ๑๓ คน

ดังนั้นในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๐ ผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ จึงได้มีการประชุมกันเลือกผู้สมควรเป็นสมาชิกประเภทที่ ๒ อีก ๑๓ คน เพื่อให้สมาชิกประเภทที่ ๒ มีจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ร.ก. ๒๔๗๕ มาตรา ๖๕ ปราโมทย์ ฯ เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิก ฯ ประเภทที่ ๒ ครั้งนั้น

ผู้ที่ศึกษาสิ่งพิมพ์ของรัฐธรรมนูญ เพื่อสะดวกในการสอบไล่ได้และศึกษาจากคำบอกเล่าของบุคคลที่ตนเป็นปรบักษ์ต่อคณะราษฎรใส่ความว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ สนับสนุนรัฐบาลอย่างลับๆลับลับตานั้นก็อาจเข้าใจผิดว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ทุกคนได้ยกมือลงคะแนนให้รัฐบาลอย่างลับๆลับๆโดยไม่มีการคัดค้าน แต่ผู้ที่ศึกษาหลักฐานการปฏิบัติของสภาผู้แทนราษฎรจากรายงานการประชุมสภา และเอกสารหลักฐานแท้จริงนั้นก็ย่อมทราบความจริงว่า สมาชิกสภาประเภทที่ ๒ ส่วนข้างมากได้มีจิตสำนึกในหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎรโดยถือประโยชน์ของมวลราษฎรเป็นใหญ่เหนือส่วนตน และของคณะพวกพ้อง ดังปรากฏหลายครั้งที่สมาชิกประเภทที่ ๒ ส่วนข้างมากได้ร่วมกันกับสมาชิกประเภทที่ ๑ ทำการคัดค้านรัฐบาลอันเป็นเหตุให้รัฐบาลแพ้คะแนนเสียงส่วนข้างมากในสภาและรัฐบาลต้องลาออก อาทิ

เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาล (พหล ฯ) ได้ลงนามในสัญญากำหนดโควตาทางพาราควักเยนนาประเทศ เพื่อความมุ่งหมายที่จะให้ผู้ทำสวนยางได้รับประโยชน์และให้ยางราคาดีขึ้น ครั้นแล้วรัฐบาลได้เสนอสัญญาดังกล่าวเพื่อขออนุมัติจากสภาในการที่จะให้สัตยาบันสัญญานั้น สภา ฯ ได้ประชุมพิจารณาเรื่องนี้อย่างละเอียดถี่ถ้วนตั้งแต่วันที่ ๑๐ ก.ย. - ๑๓ ก.ย. ปีนั้น ในที่สุดสมาชิกประเภทที่ ๒ ส่วนมากได้ร่วมกับสมาชิกประเภทที่ ๑ ลงมติไม่อนุมัติให้รัฐบาลทำสัตยาบันสัญญาฉบับนั้น เพราะเห็นว่าควรทำข้อตกลงใหม่เพื่อให้ผู้ทำสวนยางได้ประโยชน์มากขึ้นอีก รัฐบาลจึงต้องลาออกตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ

๓

ในพ.ศ. ๒๔๘๗ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น รัฐบาล (พิบูล ฯ) ได้ประกาศพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ เพื่อจะย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ อีกทั้งได้ประกาศพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมณฑลเพื่อจัดตั้งบริเวณพระพุทธบาทเป็นพุทธมณฑล เมื่อรัฐบาลได้ประกาศพระราชกำหนด ๒ ฉบับนั้นแล้ว รัฐบาลจึงได้เสนอขออนุมัติพระราชกำหนดดังกล่าวนี้ สมาชิกประเภทที่ ๒ ส่วนมากได้ร่วมกับสมาชิกประเภทที่ ๑ ลงมติด้วยคะแนนลับไม่อนุมัติพระราชกำหนด ๒ ฉบับนั้น รัฐบาล (พิบูล ฯ) จึงต้องลาออกจากตำแหน่งตามวิถีทางรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๘ สมาชิกสภาประเภทที่ ๒ ส่วนมากได้เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ร.ก. ๒๔๗๕ เพื่อยกเลิกสมาชิกประเภทที่ ๒ และร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่โดยมีรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนซึ่งสมาชิกเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากราษฎร กับพฤฒสภาซึ่งสมาชิกเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งโดยทางอ้อมจากองค์การเลือกตั้งของราษฎร คณะกรรมการวิสามัญของสภา ฯ ได้พิจารณาและแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งร่างรัฐธรรมนูญใหม่แล้วเสนอสภา ฯ สภา ฯ เห็นชอบด้วยแล้วจึงได้ทูลเกล้า ฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อทรงพระราชวินิจฉัยถนัดแล้วแล้วทั้งกระบวนการ จึงมีพระบรมราชโองการโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ๑๐ ร.ก. พ.ศ. ๒๔๘๘ ใช้แทนรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ร.ก. ๒๔๗๕

เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ปราโมทย์ ฯ ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพฤฒสภา

ปราโมทย์ ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนราษฎรและพฤฒสมาชิก ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อมวลราษฎรเหมือนดังผู้แทนที่ดีของราษฎรทั้งหลาย

๓. ปราโมทย์ ฯ เป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ในระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นร.ม.ต.ว่าการกระทรวงมหาดไทย และต่อมาเป็นร.ม.ต.ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในรัฐบาลที่นายพันเอกพระยาพลพลพยุหะ

เสนาเป็นนายกร.ม.ต. (กัณยายน ๒๔๗๗-ธันวาคม ๒๔๘๑) นั้น ข้าพเจ้าได้ตั้งผู้ทรง
คุณวุฒิหลายคนเป็นเลขานุการรัฐมนตรีแห่งตำแหน่งที่ข้าพเจ้าดำรงอยู่นั้น นอกจากนี้
นั้นข้าพเจ้าได้ขอให้ปราโมทย์ ฯ ช่วยกิจการเสมือนเป็นเลขานุการส่วนตัวของข้าพ-
เจ้า

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๑ ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลังในรัฐบาลซึ่งพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น) เป็นนายกร
ร.ม.ต. ข้าพเจ้าเห็นว่าปราโมทย์ ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒
และเคยปฏิบัติหน้าที่เลขานุการส่วนตัวของข้าพเจ้ามาแล้ว ปราโมทย์ ฯ จึงทราบดีวิธี
ปฏิบัติราชการและวิธีดำเนินการเมืองทางรัฐสภาพอสมควร ประกอบด้วยปราโมทย์ ฯ
แสดงให้เห็นประจักษ์ว่าเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย ข้าพ-
เจ้าจึงได้แต่งตั้งปราโมทย์ ฯ เป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ปรา-
โมทย์ ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการแบ่งเบาภาระของข้าพเจ้าได้หลายประการ

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติแต่งตั้งให้
ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ข้าพเจ้าจึงพ้นจากตำแหน่ง
ร.ม.ต.ว่าการกระทรวงการคลัง และปราโมทย์ ฯ ก็ต้องพ้นจากตำแหน่งเลขานุการ
รัฐมนตรีซึ่งข้าพเจ้าดำรงอยู่นั้นด้วย แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคนใหม่ก็
ได้แต่งตั้งให้ปราโมทย์ ฯ เป็นเลขานุการ ร.ม.ต. คนใหม่ต่อไปด้วย

เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (ยศและชื่อ
ขณะนั้น) ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกร.ม.ต. เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ
พระราชกำหนดระเบียบบริหารราชการเพชบูรณ์ และพระราชกำหนดจัดสร้าง
พุทธบุรีมณฑล

วันที่ ๓๑ กรกฎาคมปีนั้น ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (พระ
องค์เจ้าอาทิตย์ ฯ) ทรงลาออกจากตำแหน่ง รุ่งขึ้นวันที่ ๑ สิงหาคม สภาผู้แทน
ราษฎรจึงประชุมลงมติแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว
(ประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎรลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗) ครั้นแล้วข้าพเจ้า

ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกร.ม.ต.
กับเป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวงการคลัง และแต่งตั้งนายเล็ง ศรีสมวงศ์ เป็นรัฐ-
มนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง

ข้าพเจ้าได้ตกลงกับนายควง ฯ และนายเล็ง ฯ เป็นการลับถึงการสมควรตั้ง
ตั้งให้ปราโมทย์ ฯ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
เพื่อช่วยเหลือข้าพเจ้าในงานเสรีไทย เพราะองค์การเสรีไทยจำเป็นต้องอาศัยสถานที่
และยานพาหนะกับพัสดุหลายอย่างของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นการลับ
กระทรวงการคลังจึงมีคำสั่งที่ ๕๐๕๔๘/๒๔๘๗ แต่งตั้งปราโมทย์ ฯ ดำรงตำแหน่ง
ดังกล่าวและให้ฟังคำสั่งลับของข้าพเจ้าเกี่ยวกับงานเสรีไทย (ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึง
การทำงานของปราโมทย์ ฯ ที่ร่วมกับเสรีไทยไว้ในส่วนที่ ๓ และ ๔ ต่อไป)

ตอนที่ ๒

ส่วนที่ ๒

การประชุม ก.ร.ม. ๗-๘ พ.ค. ๒๔๘๔

๒.๑

เหตุการณ์ระหว่างตอนค่ำ ๗ ธันวาคม ถึงตอนเช้า ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔

๒.๑.๑ ไม่ทราบว่ามีนายกรัฐมนตรีไปไหน

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) เวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ข้าพเจ้า (ขณะนั้นเป็น ร.ม.ต. คลัง) ได้รับโทรศัพท์จากเลขาธิการคณะ ร.ม.ต. ให้รีบไปประชุมคณะ ร.ม.ต. เป็นการด่วน ณ สำนักงานคณะ ร.ม.ต. (ขณะนั้นตั้งอยู่ตรงข้ามวังสวนกุหลาบ) ข้าพเจ้าจึงได้รับไปทันที เมื่อถึงที่นั้นแล้วข้าพเจ้าได้พบ พล.ต.ต. อุดด อุดดเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี. แจ้งว่าผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่นประกอบด้วยเอกอัครราชทูต และทูตทหาร ได้มาที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี (ขณะนั้นตั้งอยู่ที่วังสวนกุหลาบ) ขึ้นบันทึกรื้อรัฐบาลขอเดินทางผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีอังกฤษ และเขาได้แจ้งว่าญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาแล้ว และเขาจะเข้าโจมตีพร้อม ๆ กันขออย่าให้ไทยขัดขวาง โดยเขารับรองว่าจะไม่ทำลายอธิปไตยของไทย นอกจากขอผ่านท่ากรุงเทพฯ และบางเมืองที่จำเป็นในทางทหารเท่านั้น และเขาขอให้ตอบภายใน ๒๓.๓๐ น.ของวันที่ ๘ ธันวาคม แต่นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) ยังไม่อยู่ พล.ต.ต. อุดดฯ จึงได้สั่งให้เลขาธิการคณะ ร.ม.ต. โทรศัพท์เชิญ ร.ม.ต. มาพร้อมกันเพื่อเตรียมเข้าประชุม ได้ทันทีเมื่อนายก ร.ม.ต. กลับมาทำเนียบ

๒.๑.๒ รองนายกรัฐมนตรีตัดสินใจเปิดประชุม ก.ร.ม.

ครั้นถึงเวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. นายกรัฐมนตรีก็ยังไม่กลับมาที่ทำเนียบ ฉะนั้นพล.ต.ต. อุดดฯ จึงตัดสินใจเปิดประชุมคณะรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอความสำคัญบางประการ จากบันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๗ และ ๘ พ.ค. ๒๔๘๔ เวลาเช้า มาลงพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

๑) เมื่อได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงมีมติส่งผู้แทนประกอบด้วยข้าพเจ้า, นายดิเรก ชัยนาม และพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (ต่อ ๆ มาทรงเลื่อนขึ้นเป็น "กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์") ไปที่ท่าเรือขบวนนายกรัฐมนตรี (วังสวนกุหลาบ) แจ้งแก่ผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่นว่า เรายังตอบเด็ดขาดไม่ได้เพราะนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ ขอใช้เวลาตอบคำขาดไปเป็น ๕.๐๐ น.

ข้าพเจ้ากับอีกสองท่านได้ไปพบกับผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่น แจ้งคำตอบตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติ แต่ฝ่ายญี่ปุ่นขอร้องให้รัฐมนตรีที่ยังอยู่ในช่วยจัดการส่งมิให้ทหารไทยทำการต่อสู้ทหารญี่ปุ่น ข้าพเจ้าจึงชี้แจงแก่ฝ่ายญี่ปุ่นว่า ฝ่ายไทยจะทำได้เพียงใดนั้นจะต้องหารือที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก่อนแล้วจะแจ้งให้ทราบ ขอให้เขารอคอยอยู่

ครั้นแล้วข้าพเจ้ากับอีก ๒ ท่านก็ได้กลับไปยังสำนักงานคณะ ร.ม.ต. ๆ จึงมีมติให้ข้าพเจ้ากับอีก ๒ ท่านกลับไปแจ้งแก่ฝ่ายญี่ปุ่นขอร้องเขาก่อนครั้งหนึ่งเพื่อให้เขาโรจนกว่านายกรัฐมนตรีจะกลับมา

ข้าพเจ้ากับอีก ๒ ท่านจึงกลับไปเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง ขอให้เขายับยั้งการยกทหารเข้ามาเพื่อรอจนกว่านายกรัฐมนตรีจะกลับ ข้าพเจ้าได้ชี้แจงด้วยว่าเมื่อไม่กี่วันก่อนที่ผู้แทนรัฐบาลญี่ปุ่นจะมาขอร้องเรื่องดังกล่าวนี้ ได้มีพระราชกฤษฎีกาตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้มีอำนาจสั่งทหารทั่วไป คณะรัฐมนตรีไม่อาจที่จะตั้งลงคำสั่งอำนาจของผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ ฝ่ายญี่ปุ่นถามว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมไม่มีอำนาจสั่งหรือ ข้าพเจ้าชี้แจงว่าตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้กำหนดหน้าที่ให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุดบังคับบัญชากิจการของกระทรวงกลาโหมด้วย ฝ่ายญี่ปุ่นกล่าวว่าแม้จะทราบว่ามีกฎหมายกำหนดหน้าที่เช่นนั้นก็ตาม แต่ก็ไม่อยากจะยอมรับทราบ อาจจะขอร้องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหรือรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดสั่งให้ทหารไทยยอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามา ข้าพเจ้าจึงชี้แจง

กับเขาว่า ขอให้เขาขยับขังการยกทหารเข้ามาไว้ก่อน ส่วนคำขอร้องของเขาที่ให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหรือรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดสั่งทหารได้นั้น ก็ จะได้รับมาแจ้งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทราบ และทางผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นเราก็จะพยายามทำการติดต่อโดยทุกทาง เท่าที่สามารถจะทำได้

ข้าพเจ้ากับอีก ๒ ท่านได้ชี้แจงแก่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวาระก่อนนั้น แล้ว และข้าย้ำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมทราบตามหน้าที่โดยตรงด้วย รัฐมนตรีผู้เห็นแจ้งว่ารับทราบ

๒) ครั้นแล้วรองนายกรัฐมนตรี ก็ได้พยายามที่จะติดต่อกับนายกรัฐมนตรีตามแนวทางที่กล่าวคະเนว่านายกรัฐมนตรีอาจจะเดินทางไปทีนั้น ๆ แล้วได้สั่ง พล.อ.ต. บุญ มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ ออกเดินทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ ฯ ไป ตามถนนที่จะไปสู่รัฐประเทศเพื่อว่าถ้าพบนายกรัฐมนตรีกลางทางก็จะเล่าเรื่องให้ ทราบได้

ระหว่างรองนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีบางท่าน ก็ได้รับรายงานจากสายงานของท่าน ซึ่งท่านได้รับรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบคือ ญุ่นดำเลียงทหารชั้นบนกที่สงขลา บัดตานี้ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ และได้มีการปะทะกันขึ้นกับกำลังฝ่ายไทย และญุ่นดำนำรถยนต์ไป ประมาณ ๑๔-๑๕ คันออกจากกรุงเทพฯ ฯ ไปตามถนนสายสมุทรปราการ สันนิษฐาน ว่าญุ่นดำจะไปรับทหารที่จะมาขึ้นบกที่ปากน้ำ ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ ๘ และ ๘ ธ.ค. เวลาเช้า มีบันทึกดังต่อไปนี้

“รัฐมนตรีว่าการคลัง (ข้าพเจ้า) จึงเสนอว่า ถ้าเช่นนั้นให้สั่งปิดถนนสาย สมุทรปราการ-กรุงเทพฯ ฯ ทันที รถใครจะผ่านไปมาก็ห้ามเด็ดขาด นอกจากทาง ราชการไทย และการปิดถนนก็ให้ปิดตอนที่สถานีตำรวจ เช่น ที่พระโขนง เป็นต้น

“ นายพลตำรวจ อดุล อดุลเดชจรตี จึงได้สั่งปิดถนนสายสมุทรปราการ- กรุงเทพฯ ฯ เวลา ๓.๐๐ น. ”

ฝ่ายญุ่นดำแจ้งว่า กำลังส่วนหนึ่งของเขาจะขึ้นที่ปากน้ำ ฝ่ายเราจึงขอให้ ขยับขังไว้มิให้เกิดปะทะกันขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงได้ส่งนายทหารเรือคือ หลวงยอด- อาวุธกับหลวงประดิษฐ์ดิณายุทธไปที่สถานทูตญุ่นดำ เพื่อให้เดินทางไปปากน้ำกับ เจ้าหน้าทีประจำสถานทูต โดยขอร้องให้ฝ่ายเขาขยับขังการขึ้นบก ถ้าขึ้นแล้วให้กลับ ไปลงเรือ ถ้าไม่สามารถกลับลงไปได้ก็ให้หยุดอยู่เพียงนั้น ส่วนกำลังส่วนอื่นที่ ยังมีได้ขังให้ระงับไว้ กับขอห้ามเด็ดขาดไม่ให้ล่าเลียงทหารเข้ากรุงเทพฯ ฯ จนกว่า ท่านนายกรัฐมนตรีจะกลับและให้คำตอบเด็ดขาด

๒.๑.๑ เวลา ๖.๕๐ น. นายกรัฐมนตรีได้เดินทางกลับจากพระตะบองเข้ ที่ประชุมคณะ ร.ม.ต.

รองนายก ร.ม.ต. ได้รายงานถึงการปฏิบัติระหว่างนายก ร.ม.ต. ไม่อยู่ และ การพยายามติดต่อกับนายก ร.ม.ต. โดยให้นายจรัสฯ (เลขานุการนายก.ร.ม.ต.) ส่ง โทรเลขกลับถึงนายก ร.ม.ต. ได้รับตอบว่าจะมาในวันรุ่งขึ้น (๘ ธันวาคม) ดังนั้น รองนายก ร.ม.ต. จึงส่งโทรเลขไปอีกฉบับหนึ่งว่า ให้รีบกลับมาให้ทันภายในเวลา ๒.๓๐ น. เพราะเอกอัครราชทูตญุ่นดำต้องการจะได้คำตอบภายในเวลา ๒.๓๐ น. ในตอนสุดท้ายรายงาน รองนายก ร.ม.ต. ได้กล่าวว่า

“ ส่วนข้อเสนอมืออยู่อย่างไหน เท่าที่คุณคิดเรก ชัยนาม จดไว้ก็จะได้อ่าน ให้ฟัง ”

ครั้นแล้วนายดิเรก ฯ ได้กล่าวดังต่อไปนี้

“ กระผมขอประทานชี้แจง คือ ได้รับโทรศัพท์จากวังสวนกุหลาบบอกว่า เวลา ๓ นายพลตำรวจตรีอดุล ฯ อยู่ที่วังสวนกุหลาบ ”

เมื่อนายก ร.ม.ต. ได้ฟังเพียงนายดิเรก ฯ กล่าวประโยคแรกดังนั้นแล้ว นายก ร.ม.ต. จึงได้พูดตัดบทดังต่อไปนี้

“ เดี่ยวก่อน นั้นเอาไว้ทีหลัง เขาจะเอาอะไร ”

นายดิเรก ฯ จึงตอบว่า

“ ขณะที่ผมพูดกับเขานั้น ทูตญี่ปุ่นพูดภาษาญี่ปุ่น และนายอามาดาเป็นผู้แปลเป็นภาษาไทย ”

กว่าแล้วนายคิเรก ๆ ก็ได้รายงานข้อความที่ฝ่ายญี่ปุ่นได้ขอร้อง สรุปเป็นใจความว่า ญี่ปุ่นขอผ่านดินแดนไทยโดยความจำเป็นทางยุทธศาสตร์เท่านั้น ขอความสะดวกในทางยุทธศาสตร์ทุก ๆ ประการ ขออย่าให้กองทัพทั้งสองต้องปะทะกัน ญี่ปุ่นไม่ถือว่าไทยเป็นศัตรูของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นหวังว่าไทยจะมีความสามัคคีร่วมมือกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นบอกว่าเวลานี้น้อยแล้ว ขอให้ทหารของเขาผ่านเข้ามาได้ เวลานี้ที่เขาพูดเป็นเวลา ๕ ทุ่มแล้วพูดกันเสร็จเป็นเวลา ๕ ทุ่ม ๓๑ นาที เขาบอกว่า ตี ๑ เป็นเวลาเดินทางแล้ว จะเข้าประเทศไทยทุกแห่ง ขณะนี้ก็ได้รบกันแล้วที่เตลอมมลายู ในดินแดนของไทยได้รบกันแล้วกับอังกฤษ นายนิชิ ปานะนนท์ จึงบอกญี่ปุ่นว่า

“ ท่านบอกว่าเวลา ๒.๓๐ น. ไม่ใช่หรือ ” เขาก็ตอบว่าเป็นเวลาเจแปน-ไทม์ (เวลาญี่ปุ่น) คือของเรา ตี ๑

เมื่อนายคิเรกรายงานจบแล้ว พล.ต.ต.อดุล ๆ ก็ได้รายงานต่อไปถึงความเคลื่อนไหวของขบวนการญี่ปุ่นที่มาจากเรือมุ่งหน้ามาทางชายฝั่งไทย และที่ชนชายฝั่งไทยแล้วหลายแห่งซึ่งมีการปะทะกันกับทหารตำรวจและราษฎรไทย

ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ รายงานถึงข่าวที่แต่ละคนได้รับทราบจากรายงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทราบโดยตรงบ้าง จากข่าววิทยุรายงานด่วนของต่างประเทศบ้าง ข่าวการโจมตีของฝ่ายไทยและเวลาอื่น ๆ ๑๓ ๆ

รองนายก ร.ม.ต. ได้ชี้แจงความเห็นของตนรวมใจความว่า ฝ่ายไทยควรจะผ่อนหนักเป็นเบาตามสมควรแก่ญี่ปุ่น เพราะเราขึ้นสู้สู้ไม่ได้ จจึงอยู่ความเป็นเอกราชของเราลดลงไป แต่การลดลงไปเพียงเท่านี้ก็ยังไม่เป็นการดีกว่าที่จะลดลงไปบ้างกับ ๑๐๐ เปอร์เซนต์จนถึงกับเป็นเมืองขึ้นของเขา ในประโยคสุดท้าย รองนายก ร.ม.ต.กล่าวว่า

“ สำหรับความเห็นของท่านผู้นั้นนั้น ผมไม่ทราบว่ามีความเห็นเป็นเช่นไร ”

ครั้นแล้วปรากฏความตามบันทึกรายงานการประชุมค.ร.ม. ดังต่อไปนี้

“ นายปรีดี พนมยงค์—คือสำหรับผมนั้นขออภิปรายว่า เวลานี้เป็นเหตุการณ์สำคัญแล้ว ถือว่าเป็นโชคชะตาอันสำคัญของประเทศ เพราะฉะนั้นข้อที่จะตกลงอย่างไรนั้น ผมไม่มีข้อขัดข้อง แต่ขออภิปรายให้เห็นทั้งเหตุและผลเสียก่อน ก่อนที่เราจะวินิจฉัยลงไป

“ นายกรัฐมนตรี—ประเดี๋ยว ผมอยากจะพูดเสียก่อนคือเวลานี้กำลังรบกันอยู่ เราจะให้รบต่อไปหรือจะให้หยุด เพราะที่เราพูดกันอยู่ทุกวินาทีนั้นคนต้องตาย เราจะให้หยุดหรือจะให้รบต่อไป ส่วนเรื่องอื่นนั้นไว้พูดกันทีหลังไม่อย่างนั้นทหารรบกันตาย นี่ก็ละลายไปกองพันหนึ่งแล้วที่ปัตตานี และที่สมุทรปราการนั้นจะให้สู้หรือไม่ให้สู้ นายมังกร พรหมโยธี ว่าอย่างไร

“ พล.ท. มังกร พรหมโยธี—แล้วแต่ท่านนายก ๆ กระผมได้เคยเรียนเหตุการณ์ไว้แล้ว และไม่เปลี่ยนแปลงอย่างไร

“ นายกรัฐมนตรี—ไม่ใช่ ต้องแล้วแต่ที่ประชุม จะให้รบต่อไปหรืออย่างไร

“ พล.ต.ต. อดุล อดุลเดชจรัส—ความเห็นของผม ผมได้เสนอแล้ว และได้ปรึกษากับรัฐมนตรีบางท่านแล้ว ผมว่ามีทางเดียวต้องผ่อนปรนไปตามสมควร เมื่อผ่อนแล้วต้องสั่งหยุดยิง แล้วท่านขอเสนออื่นเราจึงจะพูดกันอย่างไรต่อไปอีกชั้นหนึ่ง

“ นายกรัฐมนตรี—ที่พระตะบองผมเข้าใจว่าจะเข้ามาเหมือนกัน เพราะเวลานี้ กองทัพกำลังเคลื่อนที่เข้าหากัน และรบกันเรื่อยไป เดี่ยวจะเกิดรบกันใหญ่

“ พล.ต.ต. อดุล อดุลเดชจรัส—ผมบอกเขาไปแล้ว ทางญี่ปุ่นส่งไปที่ไซ่ง่อนแล้ว แต่จะสู้แล้วหรือยังไม่ทราบ

“ นายวิชาญ โสธานนท์—รมช. กระทรวงคมนาคม วิทยุสิงคโปร์ว่าทางการเมืองอังกฤษ ณ สิงคโปร์ได้ออกแถลงการณ์แจ้งว่า ญี่ปุ่นพยายามส่งกำลังทหารขึ้นบกเมื่อเวลา ๑.๐๐ น. วันนั้น พร้อมกับโจมตีทั้งระเบิดฐานทัพต่าง ๆ ของ

“ สหรัฐมลายู ทหารญี่ปุ่นหน่วยหนึ่งได้ขึ้นบกสำเร็จ ณ บริเวณชายหาดแห่งหนึ่ง
 “ ในสหรัฐมลายูเมื่อเวลา ๓.๓๐ น. ทันใดหน่วยรักษาฝั่งของอังกฤษก็ได้ขัดขวาง
 “ และฝูงบินอังกฤษได้พยายามเข้าโจมตีซึ่งอยู่ห่างจากพรหมแดนไทยไปทางใต้ประมาณ
 “ ๑๘ ไมล์ ปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายได้เสียชีวิตและบาดเจ็บ เรือบรรทุกเครื่องบินของ
 “ อังกฤษลำหนึ่งได้ถูกยิงห่างจากฝั่งประมาณ ๑,๓๐๐ ไมล์ ปรากฏว่าเครื่องบิน
 “ ญี่ปุ่นได้เข้าครอบครองน้ำมันเชตนาแห่งชาติไว้แล้ว เรือบินของญี่ปุ่นได้อัปปางลง
 “ บ้างยังไม่ได้ข่าวอะไรทางด้านไทยและฮ่องกงอย่างใดเลย

“ นายกรัฐมนตรี-ให้เขาเปิดวิทยุกระจายเสียง
 (นายวิลาส ฯ กับนาย ก.ร.ม.ต. ได้พิจารณาต่อไปถึงการรับฟัง และการเสนอ
 ข่าวทางวิทยุ)

“ ครั้นแล้วปรากฏตามบันทึกรายงานการประชุม ก.ร.ม. ต่อไปนี้
 พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรต-จะสั่งให้หยุดยิงหรือไม่สั่งหยุดยิง ผมอยาก
 “ ขอทราบคำสั่งของท่านนายกรัฐมนตรี

“ นายกรัฐมนตรี-ก็ขอให้สั่งหยุดยิงดีกว่า แล้วเราก็ขอร้องกับทางสถานทูต
 “ ญี่ปุ่นเขา ส่วนที่จะตกลงกันแต่ไหนก็ไปอีกรูปหนึ่ง ซึ่งต่อไปจะเป็นอย่างไรนั้นก็ให้
 “ รอหึ่งคำสั่งจากผลของการตกลงกันทางทูต ทางทหารบก หลวงวิจิตร ฯ ก็ไปสั่งให้
 “ หยุดยิงได้

“ ที่ประชุมตกลงเวลา ๑.๓๐ น. เห็นพ้องด้วยในการที่จะสั่งให้ฝ่ายเราหยุดยิง
 “ พล.ต. หลวงวิจิตรสงคราม-ผมจะสั่งว่าถ้ารบอยู่ก็ขอให้หยุด คือเขาอยู่ที่ไหน
 “ ก็ให้อยู่ที่นั่น ส่วนญี่ปุ่นเขาคงไม่ยอมหยุด เพราะฉะนั้นถ้ารบอยู่ก็ให้หยุด แล้วก็
 “ หลีกให้เขาผ่านไป

“ พ.อ. ช่วง เสงวงศักดิ์สงคราม-ผมจะเข้าไปสั่งทางจังหวัดด้วย

“ นายกรัฐมนตรี-ผมคิดว่าเราขังตกลงอะไรกันไม่ได้ แต่ควรจะสั่งหยุดยิง
 “ ก่อน เพราะสู้ไปก็هلك แล้วเราก็มารเจรจาทางการทูตกัน เขาจะว่าอย่างไรหึ่ง

“ เสียเขาดู ถ้าไม่ตกลงกันหรืออย่างไร เราจะได้ตัดสินใจว่า จะรบหรือไม่รบต่อไป
 “ ส่วนทางเรือ คุณผั่น นาวาวิจิตร ก็สั่งเสียด้วย

“ พล.ร.ต. ตัน นาวาวิจิตร-กองเรือของเราเวลานี้อยู่ที่เกาะสี่ขัง เขากองผ่าน
 “ นอกสี่ขังเข้ามา ผมเกรงว่าเขาน่าจะปะทะกันได้ ผมสั่งเมื่อก่อนให้เขาระวังตัว
 “ ยังไม่ได้รับรายงานเลย ผมจะเข้าไปสั่งเขากลับที่

๒.๑.๔

“ นายกรัฐมนตรี-เรื่องเจตนาของญี่ปุ่นนั้น ก็ผมก็ไม่เชื่อ เท่าที่ผมได้คิด
 “ ต่อกับญี่ปุ่นมานานแล้ว ในเรื่องนั้นก็ไม่ต้องรองกับมานานแล้ว ก็อแกว่าจะเข้ากับแก
 “ หรือไม่ ข้อ ๒ ถ้าไม่เข้ากับกับแก ๓. หรือจะทำเฉย ๆ ไม่รู้ไม่ชี้ เมื่อพูดกันแล้ว
 “ ผมก็ได้บอกกับคณะรัฐมนตรีเมื่อวานซืนนี้ แล้วทางนี้ก็ยังไม่ได้ตกลงอะไรกันโตใจ
 “ ก็สั่งเดินพรวด ๆ เข้ามา ก็ประการสุดท้ายนั้นเขาก็ส่งคนไปโตเกี่ยวแล้วเขาจะทำ
 “ อย่งไรนั้น ผมก็ถือว่าคงไม่มีเรื่องก็รอหึ่งดูก่อน แล้วเมื่อวานนี้ก็ไปอธิบายกับ
 “ พวกที่พระตะบองอยู่เป็นเวลานาน ผมก็นึกว่าเรารออยู่เขาก่อน จังหวัดพิบูลสงคราม
 “ ก็เข้ามาแล้วเมื่อเวลา ๑.๒๕ น. นี้เป็นข่าวที่ได้รับ

[ข้อสังเกต : คำว่า “วานซืน” ในภาษาไทยหมายถึง “วันก่อนวานนี้หนึ่งวัน” ก็
 “ จะต้องเป็น “วันที่ ๖ ธ.ค.” แต่วันที่ ๖ ธ.ค. ๒๔๘๔ นั้น “ไม่มีการประชุม
 “ ก.ร.ม.” เพราะจอมพลป. ไปต่างจังหวัด ดังปรากฏในบันทึกของท่านผู้ซึ่ง
 “ พล.ต.อนันต์ พิบูลสงคราม ได้นำมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือ “จอมพลป.พิบูล-
 “ สงคราม” เล่ม ๔ นั้นแล้ว

“ คณะ ร.ม.ต. มีการประชุมครั้งสุดท้ายก่อนเหตุการณ์ ๑-๘ ธันวาคมนั้นคือ
 “ วันที่ ๓ ธันวาคม” ปรากฏในบันทึกการประชุมวันนั้นซึ่งคณะกรรมการอาชญากร
 “ สงคราม (โดยพระยาอรรถกรมนุนต์) เป็นใจที่อ้างเป็นเอกสารหลักฐาน
 “ ประกอบกับการกล่าวของจอมพลป. เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ตามพียงข้อ ๓ (ข)
 “ (๑) มีความดังต่อไปนี้

“ “เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน และวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลากลางวัน

“ จำเลย (จอมพลพิบูล ฯ) ได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ชักจูงโดยอุบายด้วย
“ ประการต่าง ๆ ให้รัฐมนตรีเห็นดีเห็นชอบด้วยกับความคิดเห็นของจำเลย ในการ
“ ที่จะให้ประเทศไทยเข้าร่วมทำสงครามเข้าข้างประเทศญี่ปุ่น โดยจำเลยได้อ้างเหตุ
“ จูงใจเป็นใจความว่า ถ้าเข้ากับญี่ปุ่นเรออังกฤษจะเสียหายน้อยกว่า และถ้ารบชนะ
“ จะได้อินแดนแทนที่เสียไปกลับคืนด้วย”]

“ เวลา ๗.๔๕ นาฬิกา นายกรัฐมนตรีพร้อมด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
“ ต่างประเทศ นายดิเรก ชัยนาม ได้ออกไปเจรจากับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นกับคณะ
“ ซึ่งได้ให้ตามมาพบ

“ เวลา ๘.๔๕ น. นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประ-
“ เทศกลับเข้าสู่ที่ประชุม

“ นายกรัฐมนตรี-ผมได้ไปพบกับเขา ก็คงมีเรื่องเช่นเดียวกับที่ได้พูดกันแล้ว
“ เป็นส่วนมาก ที่ผมได้ถามเขาว่าเขาจะประสงค์อะไร จะทำกับเราเหมือนกับ
“ อินโดจีนหรือ เขาก็บอกว่าเขาไม่ได้ประสงค์จะทำเช่นนั้น เขาบอกว่กัศรของเขา
“ ก็อังกฤชกับอเมริกา เพราะฉะนั้นเขาบอกว่าเมื่อพิจารณาภูมิประเทศเมืองไทย
“ แล้วการที่จะไปทางมลายูหรือพม่าก็จำเป็นจะต้องผ่านดินแดนของเรา เพราะฉะนั้น
“ เขาขอความช่วยเหลือ ที่เขาเลขขึ้นมา ๔ ข้อ เขาบอกว่าถ้าตกลงจะร่วมมือกับเขา
“ ก็มียู ๔ อย่างซึ่งเขาให้เราเลือกเอา และสัญญาว่าเขาจะเซ็นหรือไม่เซ็น
“ ก็ได้

“ นายดิเรก ชัยนาม-(อ่านสัญญาญี่ปุ่นขึ้นมาและแปลดังต่อไปนี้)

“ เถอ่จากการสนทนาในวันนี้ เราจึงได้ตกลงกันในข้อความดังต่อไปนี้เป็นอย่าง
“ เต็มที่

“ (๑) ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทยจะทำสัมพันธไมตรีในทางรุกรานและ
“ บิองกันตัวร่วมกัน

“ (๒) ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือแก่ประเทศญี่ปุ่นในทางการทหาร

“ เท่าที่จำเป็นตามที่กล่าวในข้อ (๑) (รวมทั้งการอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทาง
“ ผ่านประเทศไทย และอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นทั้งหมดเพื่อให้การเดินทาง
“ ผ่านนั้นทำนองเดียวกันกับการที่ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมิให้มีการ
“ ปะทะกันและกัน อันอาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างกองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทย)

“ (๓) รายละเอียดแห่งการปฏิบัติการตามข้อ (๑) และข้อ (๒) ดังกล่าว
“ ข้างต้นนี้จะได้ทำการตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทั้งสองประเทศ

“ (๔) ญี่ปุ่นจะให้ประกันในความเป็นเอกราชอธิปไตย และเกียรติยศของ
“ ประเทศไทยจะได้รับความเคารพ และประเทศญี่ปุ่นจะร่วมมือกับประเทศไทย
“ ในการที่จะเอาดินแดนที่เสียไปกลับคืนมา

“ (๕) ข้อตกลงดังกล่าวนี้ จะถูกยื่นขึ้นกันในภายหลังโดยแลกเปลี่ยน
“ เอกสารในทางราชการระหว่างรัฐบาลเราทั้งสองฝ่าย

“ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (ทรงแปลอีกฉบับหนึ่ง) มีความว่า

“ (๑) ประเทศไทยจะเข้าในกติกาสัญญาไตรภาคีฉบับลงวันที่ ๒๗ กันยายน
“ ก.ศ. ๑๙๔๐

“ (๒) ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือทางทหารแก่ประเทศญี่ปุ่น รวมทั้ง
“ การอนุญาตให้ทหารญี่ปุ่นผ่านอาณาเขตไทยไป และให้ความสะดวกที่จำเป็นทุก
“ ประการในการที่จะผ่านไปนั้น กับทั้งจะได้จัดการทันทีเพื่อป้องกันการปะทะกัน
“ ใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างญี่ปุ่นกับทหารไทย

“ (๓) รายละเอียดในการปฏิบัติตามวรรค (๑) และ (๒) ข้างบนนี้ ให้
“ ทำความตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่แห่งประเทศทั้งสอง

“ (๔) ญี่ปุ่นจะให้ประกันว่า เอกราชอธิปไตยและเกียรติยศของประเทศไทย
“ จะได้รับความเคารพ และจะร่วมมือกับประเทศไทยในการเอาดินแดนซึ่งประเทศ
“ ไทยได้เสียไปคืนมา

๒.๑.๕

ระหว่งที่คณะรัฐมนตรีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันนั้น ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีที่อ้างถึงแล้ว มีความตอนหนึ่งว่า

“นายกรัฐมนตรี-ผมขอเสนอให้หยุดยั้งกันเสียก่อน แล้วจะรบกันก็เอา หรือจะร่วมกับก็เอา ผมเอาทั้งนี้”

รัฐมนตรีหลายคนก็ยังแสดงความคิดเห็นถึงแผนการที่ญี่ปุ่นเสนอมาใน ความปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีฉบับดังกล่าว มีความตอนหนึ่งว่า

“นายกรัฐมนตรี-ว่าอย่างไร เอาหรือไม่เอา ไม่เอา ก็ออกไปกันวันนี้ ว่าอย่างไร จะรบหรือไม่รบ”

รัฐมนตรีอีกหลายคนก็ยังอภิปรายต่อไปอีก ถึงผลได้ผลเสียที่จะยอมตาม แผนของญี่ปุ่นหรือไม่ ความปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี มีความ อีกตอนหนึ่งว่า

“นายกรัฐมนตรี-ผมเองก็ไม่รู้จะตกลงอย่างไรเหมือนกัน คือ ไม่รู้ว่าเสีย ประชาชนส่วนมากเป็นอย่างไร”

“นายวิจิตร วิจิตรวาทการ-ทางประชาชนผมเข้าใจว่า ถ้ารัฐบาลไปในทาง ใด ผมเห็นว่าแสบเพราะแก่ไม่รู้จะไรมากกว่านี้ ผมขอเรียนเพิ่มเติมเป็นข้อคำวิ อีกอันหนึ่งว่าอาจจะเลือกอันหนึ่งกับอันสอง ผมคิดว่าบางที่อันสองที่เขาแอกซ์ส (ฝ่ายเยอรมัน, อิตาลี, ญี่ปุ่น) นั้น บางที่จะดีกว่า ที่ดินนั้นคือเพราะเหตุว่า อันหนึ่ง มีญี่ปุ่นคนเดียวการันตี แต่อันที่สองนั้นเมื่อเขาแอกซ์สแล้ว ยังมีเยอรมัน อิตาลี การันตีด้วย แต่ผลภายนอกนั้นก็คงเป็นเช่นเดียวกัน คือจะต้องแตกกับอังกฤษ และอเมริกา

“ นายปรีดี พนมยงค์ - ผมเห็นอย่างนี้ คือ เมื่อเราหยุดยั้งและวินิจฉัยไป ในทางที่เราจะไม่รบแล้ว ผลที่ตกลงนั้นจะต้องเป็นว่าเราไม่ไปรบกับอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว แผนที่ ๓ จะเป็นอย่างไร จะมีทางแก้ไขอย่างไร คือให้

“ เป็นไปในทางที่ कुछอดล อดลเดชจรสว่า คือถ้าเป็นไปในรูปหนึ่งก็คงเขาดลง แต่ถึง จะตกลงไปในทางใด ผลมันน่าจะต้องรบวันยังค่ำ

“ นายประจวบ กอบบมนตรี - ถึงเราอยู่เฉย ๆ มันก็เข้ามาก

“ นายปรีดี พนมยงค์ - นั่นสิ ผลมันก็ต้องรบ เขาเสนอมา ๔ แผน เขา ให้เราเลือกว่า จะเอาอย่างไร เดียวนี้เราไม่อยากจะรบแล้ว เราจะมีทางใด”

รัฐมนตรีหลายคนก็ยังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่น เสนอ มา ความปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีฉบับที่อ้างถึงแล้ว มีความ ตอนหนึ่งว่า

“ นายปรีดี พนมยงค์ - ประเดี่ยวก่อน กรณีสวีเดนเป็นอย่างไร

“ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยทากร - สวีเดนนั้นเป็นแต่ให้ผ่านไปเท่านั้น

“ นายปรีดี พนมยงค์ - นั่นสิ ถ้าจะเอากรณีอย่างสวีเดนแล้ว ข้อไขของเขา นี้เป็นเรื่องร่วมตีเฟนส์ออฟไทยแลนด์ (ป้องกันประเทศไทย) นี้เป็นเรื่องร่วมตี เฟนส์ ไม่ใช่เรื่องพาสเจส (เดินผ่าน) ผมเห็นว่าลองร่างดูเสียใหม่ให้เป็นพาสเจส “ ลองร่างดูแล้วมาปรึกษากันอีกที ผมเห็นอย่างนี้”

ที่ประชุมตกลงให้เสนอร่างใหม่โดยเอาแผน ๓ เดิม ๔ และมอบให้นาย วณิช ปานะนนท์ไปเจรจา ครั้นแล้วปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ฉบับที่อ้างถึงมีความตอนหนึ่งว่า

“ นายกรัฐมนตรี - ก็ได้แล้ว จำไว้ด้วยนะ ผมสั่งแล้วว่าให้หยุดยั้ง ถ้าที่หลัง มันตายแล้วจะฆ่าเราไม่ได้

“ น.อ. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ - เวลา ๑๓.๓๐ น. ที่ท่านนายกรัฐมนตรีสั่งให้ หยุดยั้ง

นายวณิช ฯ ได้ออกไปเจรจากับญี่ปุ่นคนเดียวแล้วกลับมารายงานคณะ รัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจึงมีมติใหม่ให้นายดิเรก, พระองค์เจ้าวรวงศ์ ฯ, นายวณิช ฯ,

ไปเจรจากับญี่ปุ่นอีก แล้วกลับเข้ามารายงานคณะรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีบางท่านได้อภิปรายตามรายงานของ ๓ ท่านนั้นแล้ว ความปรากฏในรายงานการประชุม คณะรัฐมนตรีฉบับที่อ้างข้างบนนั้นดังต่อไปนี้

“ นายกรัฐมนตรี— เรื่องพาสเจตนั้น ขอให้ไปเจรจากับเขาว่า ขอให้ผ่านไป
“ เลข อย่าให้พักเพราะที่พักของเราไม่มี เเสบียงอาหารก็ไม่มี

“ นายปรีดี พนมยงค์ — ทางซอมเวอเรนตี (อริปไตย) นั้น ต้องไปข้อมความ
“ เข้าใจกับเขามากกว่า ที่ทุกคนนี้เฉพาะในเรื่องทางทหารเท่านั้น ส่วนทางอื่นนั้น เขา
“ จะต้องเคารพเรา และจะมาเอาการเศรษฐกิจการคลังด้วยนั้นไม่ได้ นี่ต้องข้อม
“ ความเข้าใจให้เขาเข้าใจเสียด้วย

- “ พล.ร.ท. สิ้นธุ์ กมลนาวิน — ของมันกว้างมาก
- “ นายวนิช ปานะนนท์ — ผมเป็นผู้รับคำสั่งให้ไปพูดตามที่ตกลง จึงขอข้อม
“ เสียก่อนที่จะพูดอีก
- “ (๑) เข้าใจว่าไม่ใช่เป็นการปลดอาวุธเรา ถ้าดังนั้นไม่ยอม
- “ (๒) เรื่องพาสเจตจะไม่พักที่บางกอก ถ้าพักไม่ยอม
- “ (๓) ในข้อ ๒ เข้าใจว่า เฉพาะกับทหารเท่านั้น
- “ (๔) นี่เป็นการข้อมความเข้าใจ ไม่เกี่ยวกับข้อตกลงซึ่งเป็นที่นั้นแล้ว
- “ ที่ประชุมตกลงให้นายวนิช ปานะนนท์, นายดิเรก ชัยนาม และพระองค์
“ เจ้าวรรณไวทยากร ออกไปข้อมความเข้าใจ”

๒.๑.๖

ระหว่างที่คณะรัฐมนตรีปรึกษากันอยู่นั้น รัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ได้
รายงานข่าวเกี่ยวกับกองกำลังทหารญี่ปุ่นได้เคลื่อนจากจังหวัดพระตะบอง และ
กำลังเคลื่อนที่เข้ามายังทางมณฑลบุรี ฯลฯ และได้ข่าวถึงการที่ญี่ปุ่นได้มีความ
สำเร็จในการทำลอบกองทัพอเมริกันที่อ่าวเพิร์ล (Perl Harbour) และความ
สำเร็จในการยกพลขึ้นบกที่กวนตันแห่งรัฐมาลาของอังกฤษ

คณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติให้นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศ เป็นผู้แทนฝ่ายไทยในการลงนามข้อตกลงระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและ
ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ ดังปรากฏในคำแปลต่อไปนี้

“ คำแปล

“ ข้อตกลงระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

“ ผู้ลงนามข้างท้ายนี้ ซึ่งได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้องแล้วจากรัฐบาลของตน
“ ตกลงกันดังต่อไปนี้

“ ๑. เพื่อจะจัดการกับสถานการณ์เร่งด่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทย
“ จะอนุญาตให้กองทหารญี่ปุ่นผ่านดินแดนของประเทศไทยไปได้ และจะให้ความ
“ สะดวกทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อการผ่านดังกล่าว ตลอดจนการดำเนินการต่างๆ โดย
“ ทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันทุกอย่างอันอาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่าง
“ กองกำลังทหารญี่ปุ่นกับกองกำลังทหารไทย

“ ๒. รายละเอียดเพื่อการปฏิบัติตามวรรคแรก จะต้องตกลงกันระหว่างเจ้า
“ หน้าที่ฝ่ายทหารของทั้งสองประเทศ

“ ๓. ประเทศญี่ปุ่นให้ประกันว่า เกราช อธิปไตย และเกียรติยศของประเทศ
“ ไทยจะได้รับการเคารพ

“ ทำไว้สองชุด ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑

“ (ลงชื่อ) ดิเรก ชัยนาม

“ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายไทย

“ (ลงชื่อ) ท. ทศุโอบกะมิ

“ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย”

๒.๑.๓

อนึ่ง ปรากฏความตามบันทึกทรงงานการประชุมคณะรัฐมนตรีฉบับที่อ้างถึง
บน มีความตอนหนึ่งว่า

“ นายกรัฐมนตรี— เห็นจะต้องออกแถลงการณ์ว่า เมื่อเช้านี้ คือ เวลา ๒.๐๐
“ นาฬิกา ทหารญี่ปุ่นได้ล้วงล้ำเข้ามาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเวลาเที่ยง
“ นายปรีดี พนมยงค์—และแถลงไปด้วยว่าเราได้พยายามต่อสู้แล้ว แต่ภาย
“ หลังเขาได้ขโมยมาหลายจุดต่อหลายจุดก็เหลือกำลังที่เราจะป้องกันได้ และเขาได้มา
“ ขอเจรจากับเรา

“ น.อ. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์— ก็บอกว่าภายหลังก็ได้มีการตกลงกันแล้วกัน
“ นายปรีดี พนมยงค์— ไม่ใช่ตกลงอย่างนี้ ต้องว่าแล้วเขาได้มาขอเจรจากับ
“ เรา เพราะมีฉะนั้นเราจะเสียหาย (หมายความว่าเราจะเสียศักดิ์ศรีของชาติที่ขอยอมแพ้
“ ก่อน)

“ นายกรัฐมนตรี— บอกว่าเราได้พยายามต่อสู้แล้ว ในที่สุดทางญี่ปุ่นก็ได้มา
“ เสร็จอย่างนี้ ๆ และเราเห็นว่าภารกิจต่อสู้ต่อไปนั้นก็เป็นการเปลืองชีวิตผู้คน
“ และทรัพย์สินสมบัติ เราจึงได้ผ่อนผันตกลงกับเขา และในที่สุดท้ายก็ขอให้ประชาชน
“ พลเมืองจงเชื่อฟังรัฐบาลต่อไปเถิด

“ นายปรีดี พนมยงค์— ขอให้คุณวิจิตร วิจิตรวาทการ ไปร่างดู
“ นายกรัฐมนตรี— เอ นั่นเป็นความผิดของเราหรือไม่
“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ— เขามาตามธรรมชาติ เราไม่ได้ทำผิดอะไร”

ปิดประชุมเวลา ๑๑.๕๕ น.
(ตรงกับ ๕.๕๕ น. เวลากรีนิช,
อังกฤษ และตรงกับ ๒๓.๕๕ น.
เวลาออสเตรีย, ส.ร.อ.)

เมื่อเสร็จประชุมตอนเช้าแล้ว ข้าพเจ้ากลับบ้าน เมื่อมาถึงบ้านแล้วก็พบ
นายทวี ตะเวทีกุล และปราโมทย์ ๆ กำลังคอยอยู่เพื่อขอทราบหน้าที่ต่อไปของรัฐบาล
และขอทราบว่าจะข้าพเจ้าจะสั่งให้ปฏิบัติอย่างไร ข้าพเจ้าได้เล่าถึงเหตุการณ์ระหว่าง
ค่ำวันที่ ๖ ถึงเช้าเวลา ๑๑.๕๕ น.ของวันที่ ๗ ให้ ๒ คนทราบพอสังเขป นายทวี ๆ
ซึ่งเป็นผู้อำนวยการเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ชี้แจง
ว่านักศึกษายกกระบี่มี และที่ไม่ยกกระบี่มี ครั้นแล้วข้าพเจ้าได้ขอให้ ๒ คน
นั้นไปสดับตรับฟังความรู้สึกของราษฎรว่ามีความเห็นอย่างไร แล้วนัดให้ ๒ คน
นั้นช่วยนัดเพื่อนบางคนมาพบข้าพเจ้าในตอนค่ำของวันที่ ๗ นั้น

๒.๒

การประชุมคณะรัฐมนตรีเวลาบ่ายของวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
เข้าร่วมประชุมด้วย

ข้าพเจ้าขอเน้นความสำคัญจากบันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๘
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ตอนบ่าย มาลงพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ—วันนี้คุณดิเรก ชัยนาม รับทูตอังกฤษกับทูต
“ อเมริกาเขาก็แสดงความเสียอกเสียใจ ก็บอกว่าเห็นใจเรา และทูตอเมริกาก็บอก
“ ว่าให้ยอมทนไปก่อนเถิดแล้วกัน แล้วต่อไปก็จะมีทางแก้ตัวได้ คือทั้งสองคนแสดง
“ ความเห็นใจ ไม่ใช่โกรธแค้นอะไร กระผมไม่ได้อยู่ด้วย คุณดิเรกเล่าให้ฟัง

“ นายประยูร ภมรมนตรี— ทางล่างแตกตื้นกันมาก ซ้อข้าวซ้อของ ของขึ้น
“ ราคาแพง

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ— คำแถลงการณ์ได้อ่านทางวิทยุแล้วเมื่อบ่ายนี้
“ สองหน ทูตอังกฤษกับอเมริกันเขาขอแถลงการณ์เป็นภาษาอังกฤษ เราก็ให้ไป

“ นายกรัฐมนตรี— คุณพลเอกวิจิตรวาทการได้ฟังข่าวมาอย่างไรบ้าง

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ – ผมยังไม่มีโอกาสพบใครเลย

“ นายกรัฐมนตรี – อาจารย์ว่าอย่างไร

“ นายปรีดี พนมยงค์ – เดี่ยวนี้พวกเด็กหนุ่ม ๆ ที่อยู่กรมก็... และพวกที่

“ ไม่อยู่กรมก็มี แต่ทางแถบบ้านผมก็ไม่เห็นมีอะไร

“ นายกรัฐมนตรี – ผมนึกว่าทุก ๆ กระทรวงควรจะไปชี้แจงความจำเป็นต่าง ๆ

“ เราต้องช่วยกัน คือหมายความว่าอย่างไร ๆ ก็ให้พบบ้านเราไปได้ก็เป็นการดี

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ – อัครราชทูตอังกฤษถามว่า ถ้าหากอังกฤษจะพุ่ง

“ เข้ามานในเขตไทยบ้าง แล้วไทยจะสู้อังกฤษไหม คุณเดิเรก ชัยนาม ได้ตอบไปว่า

“ ให้เข้เข้ามาเถอะ

“ นายกรัฐมนตรี – เชื่อว่าคงไม่เข้เข้ามาหรอก ทางใต้ได้เข้าอย่างไบบ้าง

“ พล.ท. มังกร พรหมโยธี – เขาว่าเรือญี่ปุ่นเข้มา ๑๕ ลำ

“ นายกรัฐมนตรี – ที่ชุมพร ๑๒ ลำ สงขลา ๒๐ ลำ

“ นายปรีดี พนมยงค์ – น้ใหญ่ดขิงกันเรียบร้อยหมดแล้วไม่ใช่หรือ

“ นายกรัฐมนตรี – ก็ยังมีบ้างที่นั่นกระได

“ นายช่วง เขวงศักดิ์สงคราม – ได้โทรเลขห้ามไปแล้ว

“ นายปรีดี พนมยงค์ – ข้อตกลงเกี่ยวกับการที่เขาจะมาใช้ข้าวของหรือจะซื้อ

“ ข้าวของอะไรเหล่านี้ก็เขาจะต้องมีเงิน การที่เขาจะใช้กับใครและใช้อะไรนั้นจะ

“ ต้องมีข้อตกลงที่เราจะต้องทำรายละเอียดเอาไว้ และเงินนั้นเขาจะต้องทำรายละเอียด

“ เอาไว้ และเงินนั้นเขาจะต้องมีฝากไว้ คือให้มีเครดิตขึ้น น้เป็นข้อสำคัญ

“ ประเดี้ยจะมาใช้เปล่า ๆ

“ นายกรัฐมนตรี – เรื่องมันก็ควรจะเป็นอย่างนั้น แต่ถ้าก็เห็นจะต้องใช้เปล่า

“ นายปรีดี พนมยงค์ – เมื่อมีทางพูดแล้ว เราก็ต้องพูดไว้เสียด้วย

“ นายกรัฐมนตรี – ก็ให้กระทรวงคลังรับเอาไป เวลานั้นจากสงขลาก็เข้มาขีด

“ หาดใหญ่ไว้แล้ว

“ นายปรีดี พนมยงค์ – เวลานี้ตายเท่าไร

“ นายช่วง เขวงศักดิ์สงคราม – ของเราที่นครศรีธรรมราช ทหารตาย ๓ คน

“ นายปรีดี พนมยงค์ – ของเขาเป็นตายอย่างไรบ้าง

“ นายช่วง เขวงศักดิ์สงคราม – ก็มีบาดเจ็บบ้าง ตายบ้าง

“ นายกรัฐมนตรี – พระศิลป์ ๆ ไปเข้าประชุมกรรมการ พวกกรรมการเขาบอก

“ ว่าอยากจะขอมาพักที่สปีร์ตคลับ ถ้าจะมาพักชั่วคราวก็เห็นจะได้ เวลานั้นผมคน

“ เดี่ยวเต็มที เห็นจะต้องมีเจ้าหน้าที่ช่วยผมบ้าง

๒.๒.๒ เมื่อได้พิจารณาเรื่องกรรมการติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น และได้ถวาย

ข้อตกลงกับญี่ปุ่นให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ ๆ พิจารณาแล้ว ปรากฏความสำคัญในรายงาน

งานการประชุมคณะรัฐมนตรีต่อไปว่า

“ พระองค์เจ้าอาทิตย์-ทางต่างประเทศเขาว่าอย่างไร ทางอังกฤษ

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ – อังกฤษก็บอกว่าเห็นใจ แต่ตาครอสพูดเขา

“ เขี่ยหน้าเอาไว้ ไม่ควรไปบอกเสียก่อนว่าจะสู้จนคนสุดท้าย แต่พอ ๖ ชั่วโมงเท่านั้น

“ ก็ยอมเสียแล้ว แต่บอกว่าเห็นใจ

“ นายกรัฐมนตรี – ก็ไม่มีใครสู้จนคนสุดท้ายทั้งนั้น (พูดกับพระองค์เจ้า

“ อาทิตย์) เซอร์วิลเลียมมีหนังสือมาบอกว่าให้ป้องกันตัวเอง (โปรดดูข้อสังเกตของ

“ ข้าพเจ้าเกี่ยวกับเรื่องสาส์นนี้ในส่วนที่ ๓)

“ น.อ. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ – น้เราก็กีบเอาไว้โฆษณาที่หลัง คือพอเราได้

“ รับอันนี้แล้วเราจึงได้ยอม

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ – พวกข้าราชการนั้น วันพรุ่งนี้ให้มาทำงานตามเดิม

“ ไม่ได้หรือ

“ นายวิลาส โอสถานนท์ – ประกาศทางวิทยุแล้ว

“ นายกรัฐมนตรี – ข่าวสิงคโปร์ว่าอย่างไรบ้าง

“ นายวิลาศ โอสถานนท์ - ข่าวดังไปรีตองเหล่งนี้ที่เจ้าหน้าที่รับฟังได้มีกลิ่น
“ รบกวนแต่เมื่อคืนนี้รับฟังได้ชัดเจน มีข่าวล่าสุดบอกว่า ญู๋บูนที่เข้าตีโคตบาญูน
“ ได้ถอยแล้ว แต่ทางใต้โคตบาญูนชนะได้แล้ว

“ น.อ. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์-ผมได้ยินแล้ว ๆ เรือประจัญบานอเมริกา
“ และตามข่าวที่ว่าญู๋บูนถูกจมเรือบรรทุกเครื่องบิน ๑ ลำ เรือลาดตระเวน ๒ ลำ
“ และยังมีเรือปืนเรืออะไรอีกก็ไม่รู้

“ พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรัส-พระศัลย์ ๆ ว่าเขาอยากจะทำที่สปรตกลับ
“ เพราะสวนลุมพินีไม่มีที่ จะต้องลงพุดกับเจ้าของคูก่อน ถ้าไม่ได้ก็ขอให้เขาพักที่
“ สถานทูตหรือตามบ้านญู๋บูนอื่น ๆ

“ นายกรัฐมนตรี - มีข่าวอะไรอีกไหม ผมเองก็ไม่รู้ข่าวอะไร

“ พล.ร.ท. สิ้นธุ์ กมลนาวิน-ทางสมุทรปราการเข้ามาถึงไหนแล้ว

“ พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรัส - คงติดอยู่ที่พระโขนง ก็เมื่อทางตำรวจเรา
“ ห้าม เขาก็ไม่เข้ามาอีก

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ - ได้ตกลงกันเมื่อเช้านี้แล้วว่าเขาจะไม่เข้ามาในเขต

“ นายกรัฐมนตรี-แถลงการณ์เท่านั้นก็เห็นจะพอแล้ว

“ นายวิจิตร วิจิตรวาทการ-ผมเห็นว่าพอสำหรับเวลานี้

“ นายกรัฐมนตรี-ต่อไปจะพูดได้อีกหรือไม่ แต่ผมเองก็ไม่รู้ว่าจะพูดได้
“ อีกแล้ว ไม่มีภูมิที่จะพูดอีกแล้ว เก่งมาหลายปี ๓-๔ ปี คราวนี้หมดภูมิ เรา
“ ลองพิจารณากันดูซิว่าจะมีทางอะไรที่จะเอาตัวรอดได้ จะมีทางอะไรดี ขุนสมุทร
“ เห็นอย่างไร

“ นายโปร๊ะ สมหาหาร - ผมคิดว่าถ้าจะให้ดี เรารอคอยความเคลื่อนไหวของเขา
“ สัก ๒ วัน

“ นายกรัฐมนตรี - ไม่ใช่ ในใจท่านขุนจะตกลงอย่างไร

“ นายโปร๊ะ สมหาหาร-ใจผมก็เห็นอย่างเมื่อก่อน

“ นายกรัฐมนตรี-บางความเห็นว่าควรจะรบต่อไปอีก ผมเองก็ไม่รู้ว่าเขา
“ อย่างไรเหมือนกัน

“ พระองค์เจ้าอาทิตย์-การตกลงเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าเราร่วมมือด้วย

“ นายกรัฐมนตรี-ก็โดยปริยาย

“ นายดิเรก ชัยนาม-เข้ามาในที่ประชุม

“ นายกรัฐมนตรี-คุณดิเรก ทูตว่าอย่างไร

“ นายดิเรก ชัยนาม ได้กล่าวถึงเรื่องซึ่งเจงต้อทูตอังกฤษและอเมริกาให้ทราบ
“ ตามที่ตกลงกับญู๋บูนและได้แจ้งว่า ทูตอังกฤษกล่าวสุดท้ายว่า “แก (ครอส) ^๕
“ บอกว่าถ้าญู๋บูนก็โหมรีต (ปฏิบัติตามที่ให้คำมั่น) ได้เท่าที่ได้เช่นกันวันนี้แล้ว แก
“ ก็ขออวยพรให้เราเจริญ แต่แกบอกว่าสงสัยอีก ๒-๓ วัน เขาจะมีมาอย่างอื่นอีก
“ แต่ถ้าก็โหมรีตได้แล้วแกก็ขออวยพรด้วย และแกบอกอย่างน้อยก็ขอให้ นาย
“ กรัฐมนตรีตอบเมสเสจของท่านเซอร์ซิลล์เมื่อเช้านี้ในนามของรัฐบาลไทยสักหน่อย”

“ พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรัส-ตามหลักที่ผมทำ ไม่ว่าใครจะเข้ามาทางนั้น
“ ผมสั่งแล้วไม่ให้ยิง ถึงแม้ว่าญู๋บูนเข้ามาเราก็ได้ยิงแล้วเหมือนกัน แต่เวลานี้เราได้
“ ตกลงกับญู๋บูนไปแล้วให้หยุดยิง แต่ส่วนทางอังกฤษนั้นเราไม่มีข้อตกลงอะไร ถ้า
“ เขาเข้ามาเราก็ต้องยิง

“ นายดิเรก ชัยนาม-ผมได้ตอบไปว่า เข้าใจว่าจะไม่มีการยิง

“ นายกรัฐมนตรี-เราจะอพยพกันดีไหม หรือไม่ต้อง พวกเด็ก ๆ ให้ไป
“ อยู่ทางเหนือกันเสีย

“ นายควง อภัยวงศ์-ในตอนนั้นยังไม่เป็นอะไร ญู๋บูนได้ตั้งต้นลำเลียงไปทาง
“ ได้แล้ว

“ นายกรัฐมนตรี-รัฐบาลเราจะย้ายไหม หรือจะอยู่กันที่นี้ ว่าอย่างไรหลวง
“ เกียรียง ๆ

พล.ต. พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต-ผมนึกว่าไม่ต้องย้าย

นายกรัฐมนตรี-หลวงพรหม ๆ ว่าอย่างไร

พล.ท. มังกร พรหมโยธี-เรื่องย้ายนั้นได้ตกลงให้เจ้าคุณเอกชัยสงครามเตรียม

แผนเอาไว้แล้วว่าจะให้ใครไปอยู่ที่ไหน แต่สำหรับรัฐบาลนั้นเห็นว่าควรจะต้องอยู่

ก่อน ส่วนประชาชนที่จะไปนั้นไม่ขัดข้อง

นายกรัฐมนตรี-แผนย้ายนั้นก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร เพราะเมืองเรานั้นไม่มี

อะไร ต้นทุนหายปลายทุนขาด นอกจากนั้นก็เห็นจะไม่มีอะไรอีก ผมอยากจะ

ขอแรงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมช่วยผมบ้าง ผมคนเดียวก็ไม่ไหวเหมือนกัน

พล.ท. มังกร พรหมโยธี-ผมมาอยู่ด้วยได้

นายกรัฐมนตรี-หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ด้วย

น.อ. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์-ได้

นายกรัฐมนตรี-แต่เท่าที่ดูทำที่แล้วเห็นจะไม่มีอะไร ที่มาจากออร์ดู ๆ นั้น รก

ทุกคันติดธงไทยกับธงญี่ปุ่นไว้ด้วยกัน อเมริกาประกาศสงครามหรือยัง

พระองค์เจ้าอาทิตย์-เขาต้องขออนุมัติกองเกรสเสียก่อน แต่ตั้งระดมพล

ทั่วประเทศแล้วและส่งเคลื่อนกองทัพเรือแล้ว

นายกรัฐมนตรี-ทหารของเราอย่าเอาไปเลยที่ลพบุรี อยู่ที่โน่นมันก็แล้วกัน

น.อ. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์-กระจายเอาไว้ดีกว่า ถึงอย่างไรเราก็ยังพอจะ

มีทางและรัฐบาลเรานั้นจะย้ายไปก็ไม่ได้ ถ้าย้ายไปแล้วญี่ปุ่นก็จะได้ใจ แต่ถ้าอยู่

อังกฤษจะทำอะไรก็ยังไม่เกรงใจเรา และถ้าไปแล้วก็จะกระทบกระเทือนกับราษฎร

เดี๋ยวมันก็จะมารบในกรุงเทพฯ ๆ ควรจะย้ายก็แต่เด็กกับผู้หญิงเท่านั้น

นายกรัฐมนตรี-เห็นจะเลิกประชุมได้

ปิดประชุมเวลา ๑๗.๕๕ นาฬิกา
 (ตรงกับ ๒๔.๕๕ น. เวลากรีนิช, อังกฤษ
 และตรงกับ ๖.๕๕ น. เวลาอวอชิงตัน, ส.ร.อ.)

ตอนที่ ๒

ส่วนที่ ๓

ความหมายแท้จริงของสาส์นเซอร์ซิลล์ ถึง

นายกร.ม.ต. ไทยเวลาสายของวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

๓.๑

ตอบคำถาม ณ ที่ประชุมสภามัคคีสมาคม (สมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษ)
 เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๘

ณ ที่ประชุมสภามัคคีสมาคม (นักเรียนไทยในอังกฤษ) ที่สกอตแลนด์เมื่อ
 วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๘ นั้น ในบรรดาคำถามมากมายหลายปัญหา ก็มีคำถาม
 หนึ่งที่สมาชิกลามผมว่า ตามที่นายทหารผู้หนึ่งได้บอกเล่าให้ฟังว่าในวันญี่ปุ่นรุก
 รานประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ มร. เซอร์ซิลล์ นายกร.ม.ต. อังกฤษ
 ได้แจ้งรัฐบาลไทย “ให้ช่วยตนเอง” (HELP YOURSELF) รัฐบาลไทยสมัยนั้น
 จึงต้องยอมให้ญี่ปุ่นยกเข้ามาในประเทศไทยนั้น เป็นความจริงหรือไม่ ผมเห็นว่า
 ท่านผู้ถามใช้สติปัญญาพร้อมทั้งสามัญสำนึกอันเป็นตรรกวิทยาเบื้องต้น ท่านจึงถาม
 ผม เพราะถ้ารัฐบาลอังกฤษไม่มีทางที่จะช่วยไทยได้ก็ไม่น่าที่จะแจ้งให้รัฐบาลไทย
 ทราบว่า “ให้ช่วยตนเอง”

ส่วนนายทหารคนนั้นบอกเล่านั้นก็มิได้บันทึกเรื่องราวของตนเอง หากได้ฟังจากผู้อื่น
 ที่บอกเล่าต่อ ๆ กันมาเพียงความตอนเดี้ยวของสาส์น โดยมีได้ทราบข้อความ
 ครบถ้วนของสาส์นนั้น

ในวันนั้นผมได้ตอบท่านผู้ถามดังต่อไปนี้

(๑) ทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้ส่งจดหมายลงวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.